

HRVOJE FILIPOVIĆ*, MARIJAN ŠUPERINA**

Kriminalističko-taktičke radnje potjera i blokada uz primjenu uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila

Radom je učinjen prikaz normativnog uređenja *de lege lata* kriminalističko-taktičkih radnji potjere i blokade s primjenom uređaja za prisilno zaustavljanje motornih vozila. Središnji dio rada odnosi se na modalitete postupanja policijskih službenika prilikom potjere i blokade (prometa) o čemu su *de lege ferenda* načinjeni shematski prikazi i fotoprikazi. Prikazi i prijedlozi su izrađeni temeljem pravila kriminalističke taktike, te analizom situacijskih vježbi koje su izvedene na poligonu Policijske akademije. Rad je popraćen odabranom sudskom praksom Vrhovnog suda Republike Hrvatske (VS RH), županijskih i prekršajnih sudova, te sa sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) prema članku 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

UVOD

Kriminalistička taktika je grana kriminalistike koja se bavi pojavnim oblicima i načinima počinjenja kaznenih djela, motivima i ciljevima, stručnim znanjima, vještinama, običajima, navikama, shvaćanjima, načinom života i psihologijom počinitelja kaznenih djela. Kriminalistička taktika se suprotstavlja taktici kriminalaca, proučavajući praksu otkrivanja i istraživanja kriminaliteta, pronalazi zakonitosti kriminalističkih situacija, taktička rješenja i kombinacije, stvara učenje o indicijama i planiranju kriminalističkog istraživanja policije i istrage, učenje o verzijama, proučava uvjete, pretpostavke i pruža modele i preporuke za najoptimalnije obavljanje: općih izvidnih radnji, posebnih izvidnih radnji i hitnih istražnih radnji (Modly, Šuperina, Korajlić, 2008:334).

U **opće izvidne radnje** zakonodavac je implementirao između ostalih i kriminalističko-taktičke radnje kojima se za prijeko potrebno vrijeme nadzire i ograničava

* mr. sc. Hrvoje Filipović, nastavnik stručnih predmeta u Odjelu za policijsku obuku Policijske akademije MUP-a RH, Zagreb.

** mr. sc. Marijan Šuperina, viši predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

kretanje određenih osoba na određenom prostoru (čl. 177. st. 2. ZKP/98.¹; čl. 207. st. 1. ZKP/08.², čl. 13. st. 1. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima³). Privremeno ograničenje slobode kretanja (čl. 51. ZoPPO-a) provodi se sljedećim kriminalističko-taktičkim radnjama: *blokada*, *racija*, *zasjeda*, *potjera*, ograničenje pristupa, kretanja ili zadržavanja u prostoru ili objektu iz sigurnosnih razloga (čl. 79. Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika⁴).

Privremeno se može ograničiti kretanje osobe radi sprječavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja, pronalaženja i hvatanja počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaja za koji je propisana kazna zatvora, pronalaženja i hvatanja osoba za kojima se traga, pronalaženja tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj za koji je propisana kazna zatvora, te osiguranja šticećenih osoba, objekata ili prostora (čl. 51. ZoPPO-a).

1. POTJERA

Potjera je poseban oblik potražne djelatnosti koji se poduzima kad je potrebno neprekidnim i sustavnim traganjem pronaći i uhvatiti određene osobe koje su u bijegu, a provodi se uz maksimalnu organiziranost i plansko postupanje (Modly, Šuperina, Korajlić, 2008:611).

Potjeru najčešće nije moguće unaprijed planirati. Modalitete izvedbe određuju ambijentalne okolnosti, vrsta i gustoća prometa, razlog njenog poduzimanja i dr. (Pavišić, Modly, Veić, 2006:280). Prilikom potjere, ako postoji opasnost za život ljudi ili imovinu, policijski službenici će narediti udaljenje osoba te ograničiti kretanje ili zadržavanje na određenom prostoru (čl. 85. PoNPPS-a). Za vrijeme potjere treba koristiti zvučne i svjetlosne signale, a za postupanje treba odabrati najprikladnije mjesto ukoliko to uvjeti dozvoljavaju. Posebno treba pratiti ponašanje osumnjičenih osoba, kao i sva ostala okolinska zbivanja (eventualni pomagači). Kod postupanja treba energično davati naredbe i upozorenja koje moraju biti zakonite, razumljive, nedvosmislene, jasne i provedive (čl. 86. st. 1. PoNPPS-a). Policijski službenik upozorenja i naredbe može davati obavijestima preko displeja, zatim pogodnim tehničkim sredstvima za pojačanje zvuka i na drugi način.

U slučaju nepostupanja građana, a kada su ispunjeni zakonski uvjeti, prilikom potjere i blokade može se koristiti *uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila*, a prema potrebi i druga sredstva prisile. O svim postupanjima od početka potjere, pa nadalje, treba izvijestiti operativno-komunikacijski centar (OKC) policije policijske uprave ili operativno dežurstvo policijske postaje kako bi se u potjeru pravovremeno uključili i drugi policijski službenici, te uspostavila koordinirana akcija (s više vozila, blokadni punktovi na području okolnih policijskih uprava i dr.). Operativno-komunikacijskom centru policije kao i svim ophodnjama prosljeđuje se poruka o glavnim karakteristikama

¹ Zakon o kaznenom postupku – ZKP/98. (NN 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06.)

² Zakon o kaznenom postupku – ZKP/08. (NN 152/08., 76/09.)

³ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima – ZoPPO. (NN 76/09.)

⁴ Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika – PoNPPS. (NN 89/10.)

vozila koje se prati (registarska oznaka vozila, marka, tip, boja, broj putnika, eventualni njihov opis, smjer kretanja i druge posebne osobnosti).

Potjera je potrebna kako bi se odmah uhvatile određene osobe koje su u prekršaju/kaznenom djelu/bijegu jer *pravo ne smije ustupiti pred nepravom*.

Iz sljedećeg primjera najbolje je vidljivo kako je potjera nužna prema počinitelju koji ne prestaje sa činjenjem djela kada je zatečen u počinjenju prekršaja, na što je upozoren zvučnim i svjetlosnim signalima koje mu je dao policijski službenik na službenom motociklu kretajući se iza njega. On, ne da nije postupio po naredbi policijskog službenika, već je nastavio bijeg sa svojim motociklom te je ukupno počinio 14 prekršaja, od nepostupanja po naredbi policijskog službenika, vožnje u naseljenom mjestu brzinom od 205 km/h gdje je brzina ograničena na 60 km/h, pretjecanje kolone vozila, pretjecanje na pješačkom prijelazu po punoj liniji na prijevoju ceste, pa sve do najtežeg prekršaja prolaska kroz crveno svjetlo na križanju koje je regulirano uređajem za davanje znakova prometnim svjetlima, a vozilo je još i neregistrirano i nema ugovor o obveznom osiguranju (PS Koprivnica 4P-35210/10).

Kod takvih i sličnih prekršaja sama je slučajnost što nije došlo do stradavanja nedužnih građana, gdje se počinitelj kreće "ubojitom" brzinom, a zatim prolazi kroz raskrižje u trenutku kada je svjetlosnim signalom smjer zabranjen. U takvim situacijama kada je ugroza za sve građane izuzetno velika, treba provjeriti postoje li elementi i kaznenog djela iz članka 263. KZ-a (dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom)⁵.

Počinitelji kaznenih djela i prekršaja u potjeri, prilikom zaustavljanja na blokadnim punktovima, ne prezaju od počinjenja novih kaznenih djela prema policijskim službenicima u namjeri da izbjegnju uhićenja radi djela zbog kojih je i poduzeta potjera. Prilikom potjere kada su policijski službenici policijskim vozilom učinili pretjecanje vozila sa osumnjičenicima, s upaljenim rotacijskim svjetlima, te kada je policajac izašao iz vozila, počinitelji su na njega krenuli direktno sa vozilom (VS RH broj I Kž-811/02-6). Drugi primjer je

⁵ Dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 263. je kazneno djelo ugrožavanja općeg tipa. Ono je u odnosu na ostala kaznena djela konkretnog ugrožavanja supsidijarno, što znači da će se primijeniti samo ako nisu ostvarena obilježja kakvog drugog kaznenog djela konkretnog ugrožavanja općeopasnom radnjom ili sredstvom, (Novoselec, 2007:291).

U prijašnjim zakonima o sigurnosti prometa na cestama postojali su i prometni delikti koji su bili pravno izjednačeni s prometnom nesrećom, a da nije došlo do materijalizacije posljedice, tj. do stvarne prometne nesreće. Bila je riječ o situacijama izazivanja "neposredne opasnosti", dakle situacijama kad je prometna nesreća izbjegnuta. Tu nije bilo riječi o običnoj apstraktnoj opasnosti, već se radilo o takvoj konkretnoj, realnoj opasnosti kad je bilo potrebno poduzeti nagli izbjegavajući manevar kako bi se izbjegnula prometna nesreća, s upitnom vjerojatnosti uspjeha izbjegavajućeg manevra. To se pravno izjednačavanje očitivalo kroz formulaciju: "Ako je prekršajem izazvana neposredna opasnost ili prometna nezgoda", što je novi Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN 67/08., 48/10.) dokinuo, zadržavajući odgovornost samo za prometnu nesreću. To naravno ne znači da je takvo ponašanje dekriminalizirano. Upravo suprotno, autori smatraju da je na taj način otklonjena konkurencija prekršaja i kaznenog djela iz čl. 263. KZ-a. Naime, navedeno ponašanje u pravilu se može podvesti pod zakonski opis kaznenog djela iz čl. 263., (tko ...motornom silom ...izazove opasnost za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega), gdje zakonodavac ne inzistira na neposrednoj, konkretnoj opasnosti, već je za opstojnost djela dovoljna i "obična", apstraktna opasnost, (Mršić, Orehovec, 2010:650).

skoro identičan ovome gdje je prilikom pokušaja samoga zaustavljanja vozila od strane prometnog policajca svjetlećom pločicom »STOP POLICIJA« počinitelj usmjerio vozilo na prometnog policajca, ali je policajac uspio pravovremeno sići s kolnika. Nakon dvadeset minuta učinio je isto i prema drugom prometnom policajcu, kojeg je zahvatio prednjim lijevim blatobranom i lijevim bočnim ogledalom u pločicu »STOP POLICIJA« koju je policajac držao u ruci, pri čemu se ona razbila, a policajac je pao na tlo. Optuženik je prvostupanjskom presudom proglašen krivim za dva kaznena djela dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom i dva kaznena djela sprječavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti (ŽS u Varaždinu Kž-82/1999).

Sličan događaj zbio se kada je vozač usmjerio otuđeno teretno vozilo prema policajcu koji ga je zaustavljao stojeći na cesti, ali se policajac u posljednjem trenutku spasio bacivši se u stranu. Vrhovni sud Republike Hrvatske donio je odluku da se radi o stjecaju pokušaja ubojstva i sprječavanja službene osobe u obavljanju dužnosti (VS RH, I Kž-564/93).

U nastavku su izdvojene još dvije odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske gdje je također počinjena kvalifikacija članka 91. u svezi sa člankom 33. KZ-a. Tako se optuženiku pravomoćnom optužnicom stavlja na teret počinjenje kaznenog djela pokušaja teškog ubojstva iz članka 91. stavka 7. u svezi sa člankom 33. KZ-a, zbog toga što je ubrzao vožnju automobilom u smjeru policijskog službenika koji ga je pokušao zaustaviti držeći u ruci pločicu »STOP POLICIJA«, pristajući da ga usmrti, ali je policijski službenik izbjegao nalet skočivši u stranu. Ovakva kriminalna aktivnost koja se stavlja na teret optuženiku, predstavlja posebno opasan način počinjenja kaznenog djela jer se odvija u javnom prometu gdje su mogli biti ugroženi životi i drugih osoba (VS RH II Kž-554/06-3). Odluka VS RH broj I Kž 542/07-6 također je potvrdila da kada vozač osobnog automobila usmjeri vozilo prema policijskom službeniku koji ga je pokušao "zaustaviti sa podignutom svjetlećom pločicom »STOP POLICIJA«, te dodavanjem brzine vozila krenuo ravno na njega, s time da je policijski službenik uspio izbjeci nalet vozila zahvaljujući svojoj prisebnosti, odskokom u stranu". I u ovom slučaju počinitelj je optužen za teško ubojstvo u pokušaju iz članka 91. točke 7., u svezi sa člankom 33. stavkom 1. KZ-a, a ne kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine opće opasnom radnjom ili sredstvom (čl. 263. KZ-a), kao što je bila dosadašnja praksa.

2. BLOKADA

Uz potjeru usko je povezana blokada⁶. Blokada je složena, dobro planirana i organizirana operativno-taktička mjera, djelatnost koja se sastoji u istovremenom zatvaranju određenog prostora čime se zatvaraju svi izlazni i ulazni pravci osobama, vozilima i sl., ili se njihov promet ograničava. Prilikom provedbe blokade, u nju mogu biti inkludirane

⁶Blokada se uspostavlja na javnim površinama ili prostorima tako da se djelomično ili potpuno nadzire ulazak i/ili izlazak osoba i prijevoznih sredstava s blokiranog prostora. Blokada se može poduzimati samostalno ili u kombinaciji s kriminalističko-taktičkim radnjama privremenog ograničenja kretanja na određenom prostoru, kao i dokaznim radnjama. Kada su ispunjeni zakonom predviđeni uvjeti, blokada se može poduzimati kao mjera kojom se osigurava svrsishodnost provođenja drugih poslova i ovlasti, a ponajprije ulaska i pregleda objekata i prostora, ulaska u tuđi dom i pregled osoba, predmeta i prijevoznih sredstava, (čl. 81. PoNPPS-a).

i druge policijsko-taktičke radnje (zasjeda, racija, potjera i sl.). Bez blokade druge policijsko-taktičke radnje ne bi imale smisla, ali se ona razlikuje od svake druge navedene policijske aktivnosti. Najveća je sličnost s racijom, koja sadrži elemente blokade, ali ne i obrnuto. Obruč mjesta blokade i postavljanje tzv. blokadnih punktova treba učiniti žurno, da se izbjegne bijeg osoba od interesa. Mjesto koje je blokirano može se u slučaju potrebe sužavati (zatvarati) dok se ne dođe u neposredni dodir s traženim osobama, pri čemu se zahtijeva pozorno postupanje i osmatranje. Blokadu treba provoditi po određenim kriminalističkim načelima, osobito po načelima operativnosti brzine i iznenađenja (Modly, Šuperina, Korajlić, 2008:43).

Blokada se poduzima na temelju donesenog plana blokade⁷, a odluku u obliku zapovijedi⁸ donose voditelji smjene OKC-a policije sukladno sa svojim nadležnostima, a šefovi smjene na razini policijskih postaja (čl. 51. ZoPPO-a, čl. 80. PoNPPS-a). Plan blokade treba sadržavati i plan izvedbe koji se sastavlja u konkretnom slučaju, koji mora pored razloga zbog kojih se poduzima, sadržavati i stajalište o mogućnosti propuštanja osoba i vozila, određenje osoba koje su ovlaštene prelaziti, način provjere osoba i nadležnost za odlučivanje o prijelazu. Kada blokadom nije moguće obuhvatiti sav prostor, govori se o *blokadama s "rupama"* (Pavišić, Modly, Veić, 2006:279).

Ovdje je posebna uloga operativnog dežurstva policije koje će poduzeti mjere što bržeg izviđanja na mjestu događaja. Operativno-komunikacijski centar češće izdaje zapovijedi za uspostavljanje blokadnih punktova kad se radi o kaznenim djelima razbojništva. Za razbojništvo se doznaje dosta brzo što omogućuje relativno brzu reakciju policije na događaj. Prve mjere nakon saznanja o događaju jesu: brz izlazak na mjesto događaja, pomoć žrtvi (ako je potrebna), prikupljanje prvih saznanja o događaju, traganje za počiniteljima, očevid i "misaona" rekonstrukcija događaja. Slijedi prikupljanje saznanja od očevidaca i drugih svjedoka, pregled šireg mjesta događaja, a u složenijim slučajevima razbojništva u poštama, bankama, mjenjačnicama – poduzimaju se blokade užeg i šireg područja prema unaprijed pripremljenim planovima (Dujmović, 1998:33-42).

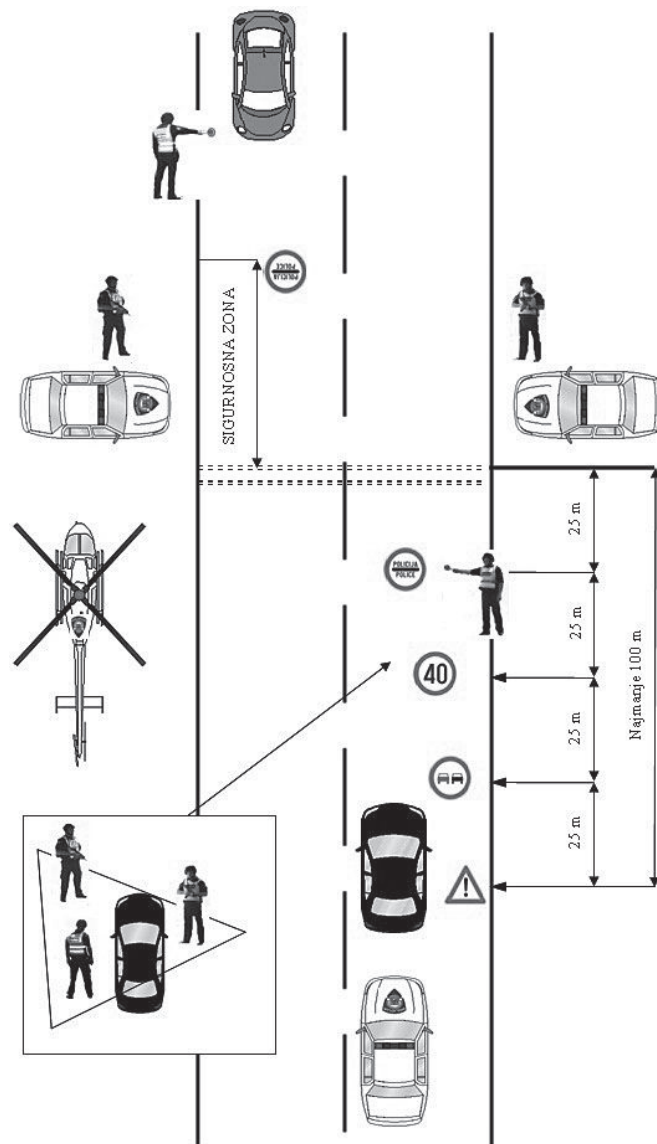
2.1. Shematski prikazi pozicija na blokadnom punktu

U poglavlju su dani *de lege ferenda* prijedlozi mogućih situacija kod uspostave blokadnog punkta s potjerom.

⁷ Plan blokade sadrži: sigurnosnu prosudbu za izradu blokade, osobe koje mogu donijeti odluku o aktiviranju blokade i način prenošenja odluke o aktiviranju plana blokade, te povratnog izvješćivanja, formiranje stožera za koordinaciju provođenja zadaća, trajanje blokade, pregled blokadnih punktova s brojem izvršitelja, popis opreme, sredstava i naoružanja za uspostavu blokadnih punktova, zadaće policijskih službenika na blokadnom punktu, taktiku postupanja policijskih službenika na blokadnom punktu, te mjere i radnje koje se poduzimaju.

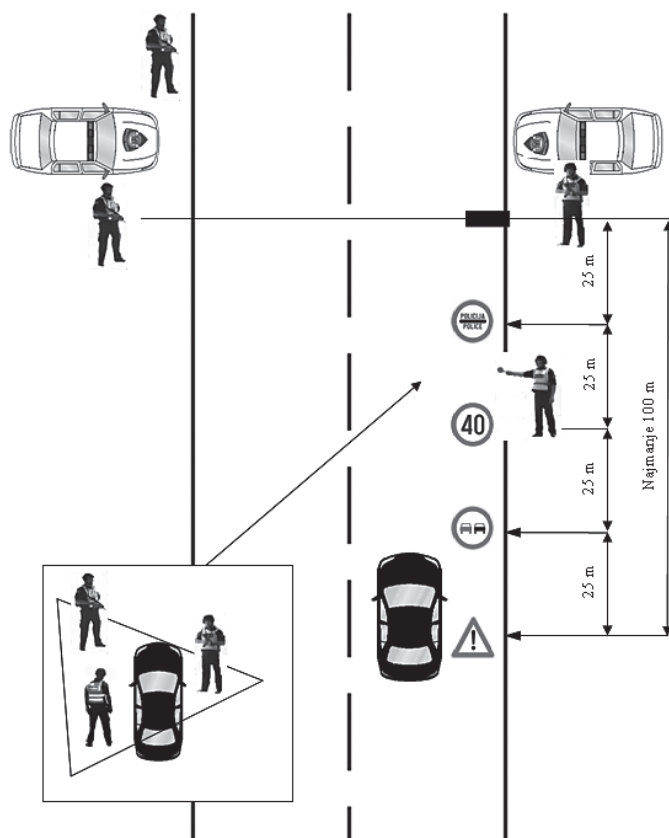
Blokada se dijeli i prema složenosti obavljanja zadaća, tako da imamo: *prvi stupanj blokade* (obuhvaća blokadu cijelog područja policijske uprave), *drugi stupanj blokade* (obuhvaća dio područja policijske uprave ili područja jedne ili više policijskih postaja), *treći stupanj blokade* (obuhvaća blokadu državne granice na području jedne ili više policijskih uprava).

⁸ Zapovijed je pisana ili usmena naredba koju upućuje nadređeni policijski službenik drugom policijskom službeniku, (čl. 2. st. 1. t. 19. ZoPPO-a).

Shema 1: Prikaz uspostave blokadnog punkta, gdje je uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila blokirao kompletnu cestu (potpuna blokada)

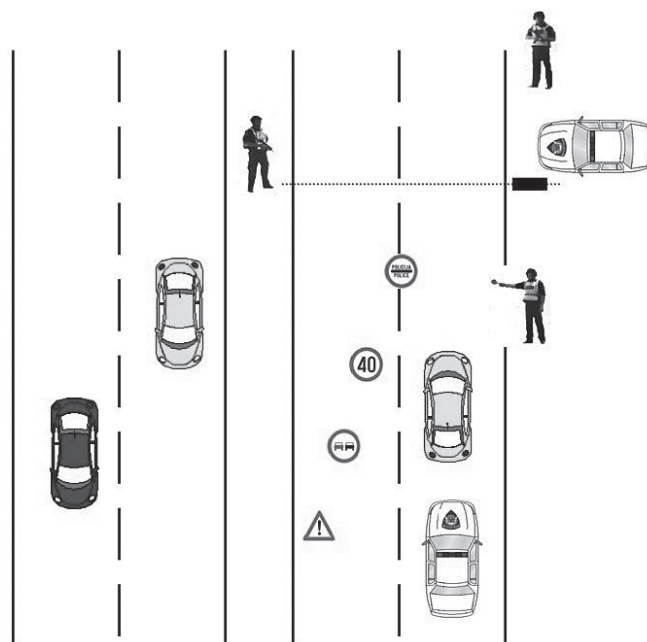
Shema 1 prikazuje prijedlog izvedbe potpune blokade ceste s uporabom uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila. Potpuna blokada ceste najčešće se provodi kada je potjera za osumnjičenicima u tijeku (vozilima, helikopterom). Prometni znakovi se postavljaju dijagonalno, pomaknuti ulijevo, kako bi bili što uočljiviji. Odmah po dolasku na poziciju blokadnog punkta, policijski službenici će uključiti na vozilima plava rotacijska svjetla ili bljeskalice plave boje. Za naredbe i upozorenja koriste zvučne, svjetlosne signale, megafon i displeje putem kojih se izdaju naredbe. Radi sigurnosti drugih sudionika u prometu, prijedlog je da se od uređaja za prisilno zaustavljanje motornih vozila, ostavi jedna sigurnosna zona prema vozilima iz suprotnog smjera, a to bi bio slučaj kada vozilo s osumnjičenicima ne stane, već prođe blokadni punkt i postavljeni uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila. Takva sigurnosna zona bila bi najmanje 100 metara (gradska zona), a prema prosudbi policijskih službenika i više, zavisno od ambijentalnih okolnosti.

Shema 2: Prikaz uspostave blokadnog punkta, gdje je uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila u pripravnosti

Shema 2, prijedlog je izvedbe djelomične blokade ceste s uporabom uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila, gdje se provodi selektivna kontrola na blokadnim punktovima policijske uprave, te susjednih policijskih uprava sukladno sa prosudbom OKC-a PU/MUP-a. S uređajem za prisilno zaustavljanje motornog vozila za nekoliko se sekundi može blokirati kompletna cesta, što je slučaj kada raspolažemo informacijom da nailazi osumnjičenik s vozilom ili vozač koji nije postupao prema postavljenim znakovima i naredbama policijskog službenika.

Po dolasku na blokadni punkt, policijski službenici će na vozilima uključiti plava rotacijska svjetla ili bljeskalice plave boje. Za naredbe se koriste zvučni, svjetlosni signali, megafon, displeji sa naredbama za osumnjičenika, a sve radi sigurnosti drugih sudionika u prometu. Kada vozilo s osumnjičenikom dolazi, prometna traka za vozila iz suprotnog smjera se privremeno zatvara (četvrti policijski službenik zaustavlja promet vozila iz suprotnog smjera). Sigurnosna zona određuje se prema prosudbi policijskih službenika, a prijedlog je da to bude najmanje 100 metara, odnosno više, zavisno od ambijentalnih okolnosti.

Shema 3: Prikaz uspostave blokadnog punkta, gdje je uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila u pripravnosti

Shema 3 prikazuje blokadni punkt koji se uspostavlja na cesti s više prometnih traka. Kod takvih situacija potrebno je preusmjeriti promet u jednu prometnu traku, ali u ovakvim situacijama *de lege ferenda* potrebno je koristiti i drugu prometnu signalizaciju; primjerice, svjetlosni niz žutih, međusobno povezanih svjetala (bljeskalica), koja se izmjenično pale/gase u smjeru vožnje. Niz žutih, međusobno povezanih svjetala (bljeskalica) upozorava da je jedan ili više prometnih traka zatvoren i da je promet preusmjeren "putovanjem svjetla".⁹

3. UREĐAJ ZA PRISILNO ZAUSTAVLJANJE MOTORNOG VOZILA

Na blokadnim punktovima moguće je korištenje uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila (čl. 86. ZoPPO-a)¹⁰. Uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila¹¹ je sredstvo koje se sastoji od podloge u koju su usađeni šiljci koji se prolaskom vozila zabadaju u pneumatike i tako otežavaju daljnje kretanje vozila (čl. 134. PoNPPS-a). Uporabu uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila¹² kod zasjeđe i potjere nalaže nadležni

⁹ Čl. 83. st. 3. Pravilnika o prometnim znakovima, signalizaciji i opremi na cestama. (NN 33/05., 64/05. i 155/05.)

¹⁰ Brojčani pokazatelji uporabe uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila u Republici Hrvatskoj su: 1999. = 0, 2000. = 0, 2001. = 0, 2002. = 0, 2003. = 0, 2004. = 0, 2005. = 2, 2006. = 2, 2007. = 2, 2008. = 0 (Pavić, 2010:167).

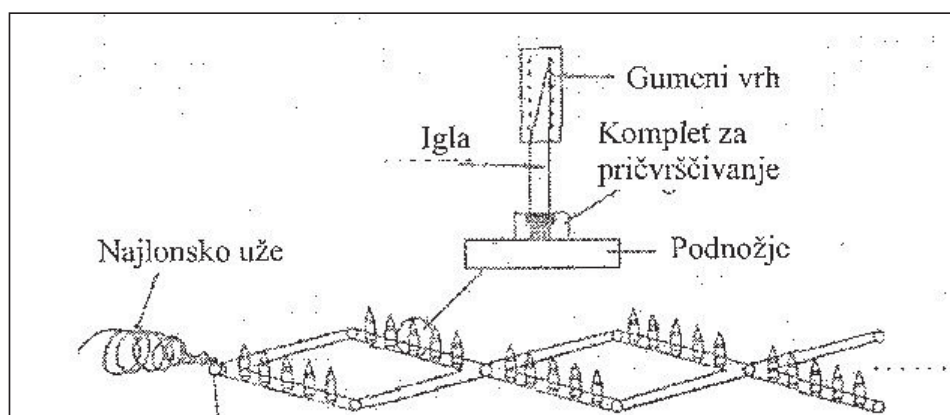
¹¹ Proizvođači uređaja za prisilno zaustavljanje vozila, napravili su testiranje, koje je pokazalo da vozilo može nastaviti vožnju i to sa *run flat pneumaticima* još 56 sekundi dok se potpuno ne zaustavi, iako su pneumatici vozila prešli preko podloge u koju su usađeni šiljci (<http://www.magnumspike.com/> - 28. 12. 2010.).

¹² Motorno vozilo je svako vozilo koje se pokreće snagom vlastitog motora, osim vozila koja se kreću po tračnicama i pomoćnih pješačkih sredstava, (čl. 2. st. 1. t. 33. Zakona o sigurnosti prometa na cestama, NN 67/08. i 48/10.).

rukovoditelj, a kada se uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila koristi prilikom blokade kojom se privremeno nadzire izlazak ili ulazak vozila sa cijelog ili dijela područja policijske uprave, mjesto postavljanja uređaja određuje se planom blokade (čl. 135. PoNPPS-a). Uporabu uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila može naložiti i rukovoditelj ustrojstvene jedinice koja provodi mjere osiguranja i zaštite šticećenih osoba, objekata i prostora radi sprječavanja nasilnog ulaska ili napada na šticećeni objekt ili prostor.

Uporaba uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila dopuštena je radi sprječavanja:

1. bijega osobe koja je zatečena u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti,
2. bijega osobe koja je lišena slobode ili za koju postoji nalog za lišenje slobode,
3. nezakonitog prelaska državne granice vozilom,
4. nedopuštenog pristupa vozilom do objekta ili prostora gdje se nalaze osobe koje policijski službenik osigurava,
5. daljnje vožnje osobi koja je prije toga bila zaustavljena i nije poštovala naredbu policijskog službenika (čl. 86. ZoPPO-a).

Slika 1: Uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila

Prije postavljanja uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila na udaljenosti od najmanje 100 m, na smjeru pretpostavljenog nailaska vozila, postavljaju se prometni znakovi na pregledna i vidljiva mjesta u približno jednakim razmacima, sljedećim redosljedom:

1. Opasnost na cesti!
2. Zabrana pretjecanja!
3. Ograničenje brzine 40 km/h!
4. Zabrana prolaska bez zaustavljanja – Stop, policija! (čl. 136. PoONPPS).

Određba članka 86. stavka 1. točke 5. ZoPPO-a daje mogućnost za češću uporabu uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila. Zagovornici koji osporavaju uporabu uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila polaze od tvrdnje da se "nakon oštećivanja pneumatike vozilo više ne može kretati pravocrtno te tako postaje ozbiljna opasnost za druge sudionike u prometu". Brojna istraživanja pokazuju suprotno, a to je da se usađeni šiljci zabadaju u pneumatiku, ali djeluju na postupno ispuštanje zraka iz pneumatike, te na takav način vozilo još uvijek zadržava pravocrtno kretanje.

U odnosu na prijašnje Pravilnike¹³, članak 136. PoNPPS-a postavio je nove standarde kod određivanja udaljenosti postavljanja prometnih znakova te sada iznosi najmanje 100 metara, odnosno i više, na smjeru pretpostavljenog nailaska vozila prije uređaja za prisilno zaustavljanje motornih vozila. Zakonodavac, kao što je vidljivo iz odredbe, ostavio je diskrecijsko pravo policiji da odredi udaljenost za koju smatra da neće ugroziti živote i sigurnost ostalih sudionika u prometu. Udaljenost koju su određivali prijašnji pravilnici, gdje je bilo propisano da je udaljenost do 300 metara, može se kritički sagledati jer je to premala udaljenost za situacije gdje se koristi uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila, posebno na autocestama.

Prilikom provedbe ovih kriminalističko-taktičkih mjera, ali i općenito, posebno oprezan treba biti kod eventualne uporabe vatrenog oružja.¹⁴ Prema odredbi članka 91. stavka 3. ZoPO-a policijski službenik je ovlašten uporabiti vatreno oružje: "ako na drugi način ne može uhititi osobu zatečenu u kaznenom djelu za koje se može izreći kazna zatorora od najmanje deset godina ili osobu za kojom je raspisana potraga zbog počinjenja takvog kaznenog djela". Zatečena u kaznenom djelu je osoba koju netko opazi u radnji kaznenog djela, odnosno osoba koja je neposredno nakon kaznenog djela zatečena pod okolnostima koje upućuju na to da je počinila kazneno djelo (čl. 106. st. 2. ZKP/08.).

Propisi koji se odnose na uporabu vatrenog oružja moraju se odlikovati pravnom kakvoćom, biti jasni i precizni kako policijski službenici ne bi imali bilo kakvih dvojbi kod uporabe najtežeg sredstva prisile. Ne smije se zaboraviti da policijski službenici u vremenu od nekoliko desetinki sekunde moraju reagirati kako bi spasili živote drugih osoba ili svoj vlastiti život.

¹³ Uređaj za prisilno zaustavljanje vozila postavlja se uz poduzimanje mjera upozorenja. Ispred uređaja za prisilno zaustavljanje vozila, policijski službenik je dužan u približno jednakim razmacima, na udaljenosti od 240 do 300 m iz smjera nailaska vozila, postaviti prometne znakove ovim redoslijedom: »Opasnost na cesti!«, »Zabrana pretjecanja!«, »Ograničenje brzine 40 km/h!«, »Zabrana prolaska bez zaustavljanja - Stop, policija!« Prilikom postavljanja uređaja za prisilno zaustavljanje vozila ne smije se dovoditi u opasnost život i sigurnost ostalih sudionika u prometu, (čl. 36. Pravilnika o načinu policijskog postupanja, NN 81/03.).

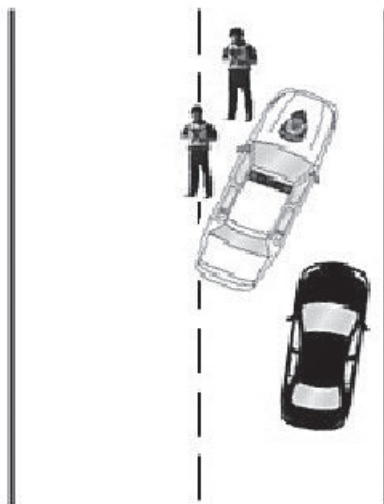
Ispred uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila na udaljenosti od 240 do 300 m iz pravca nailaska vozila, ovlaštene službene osobe dužne su postaviti prometne znakove ovim redom: »Opasnost na cesti!«, »Zabrana pretjecanja!«, »Ograničenje brzine 40 km/h!« i »Zabrana prolaska bez zaustavljanja - Stop, policija!« Prilikom postavljanja uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila ovlaštene službene osobe dužne su postupiti tako da ne ugroze život i sigurnost ostalih sudionika u prometu, (čl. 169. Privremenog službovnik MUP-a, od 25. 1. 1996.).

Ispred uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila, na udaljenosti od 240 do 300 m iz pravca nailaska vozila, ovlaštene službene osobe dužne su postaviti prometne znakove ovim redom: »Opasnost na cesti!«, »Ograničenje brzine« i »Obavezno zaustavljanje«. Prilikom postavljanja uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila, ovlaštene službene osobe dužne su postupiti tako da ne ugroze život i sigurnost ostalih sudionika u prometu, (čl. 189. Pravilnika o načinu postupanja službe javne sigurnosti, NN 25/83.).

¹⁴ Vrhovni sud Švicarske razlikuje uporabu vatrenog oružja prema osobi koja je u motornom vozilu, a počinitelj je teškog kaznenog djela, i uporabu vatrenog oružja prema nepoznatom vozaču motornog vozila koji prilikom kontrole prometa ne postupi po zapovijedi policijskog službenika i ne zaustavi se. U potonjem slučaju policijski službenik ne smije koristiti vatreno oružje bez dodatnih čvrstih uporišta, (Veić, 2000:118).

Za razmatranje je moguća nadopuna i u ZoPPO-u i u PoNPPS-u da se uvrsti posebna odredba o *presretanju* vozila kod potjere. Vrhovni sud RH je spominje u predmetu broj: I KŽ-223/05-3, gdje se navodi: "policajska tehničko-taktička procjena u tom trenutku nije bila promptno presretanje vozila s vjedoka V. M. (već je do te policijske radnje došlo kasnije u ulici ...), iz razloga što se očekivala daljnja distribucija droge, prema policijskoj procjeni".

Presretanjem se zaustavlja vozilo tako da se čini pretjecanje uz istodobno davanje naredbi kojima se vozaču ukazuje da zaustavi svoje vozilo, a u izuzetno hitnim situacijama, policijsko vozilo pritješnjuje vozilo osumnjičenog i blokira mu daljnje kretanje, te ga prisiljava da zaustavi svoje vozilo blokirajući mu put policijskim vozilom. Presretanjem se odmah ili u vrlo kratkom vremenu može reagirati i učiniti postupanje prema osumnjičenicima. Nadalje, ne treba zanemariti i činjenicu da je motorno vozilo upravo često sredstvo korištenja kod počinjenja kaznenih djela, te su takve mjere potrebne u radu.

Shema 4: Prikaz presretanja od strane jednog policijskog vozila u hitnim situacijama

4. EUROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda osnovni je pravni akt Vijeća Europe čije je prihvaćanje obvezni uvjet za primitak u Vijeće Europe. Konvencija je prozvana i "*krunskim draguljem Vijeća Europe*" jer je njezin sustav zaštite ljudskih prava utemeljen na posebnom mehanizmu nadzora poštovanja konvencijskih odredbi (Krapac, 1995:5).

Članak 2. Konvencije odnosi se na temeljno pravo svakog čovjeka glede **prava na život**. To pravo se jamči čovjeku Ustavom i zakonima država članica Vijeća Europe. Nadalje, predmetna odredba sadrži i nekoliko značajnih načela kod uporabe sile čija je primjena moguća samo ako je **nužno potrebna**: a) *pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja*; b) *pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode*; te c) *radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom*.

Europski sud za ljudska prava (ESLJP) razvio je kriterije prema kojima se ravna pri ispitivanju zakonitosti i legitimnosti mjera države kojima se zahvaća u temeljna prava čovjeka, a testira se prema modelu koji uključuje:

- ispitivanje postojanja zakonske osnove za primjenu mjere u domaćem pravu
- je li nacionalni propis na temelju kojega je primijenjena mjera takav da ispunjava uvjete prema kojima se može uzeti kao zakon (tj. da određuje osnove i doseg, te način primjene mjere)
- zakon mora smjerati postizanju legitimnog cilja mjere
- mjera mora biti konkretno obrazložena, utemeljena na jasnim razlozima, usmjerena postizanju određenog cilja
- razmjerna postizanju cilja i
- nužna s obzirom na konkretne okolnosti (Pavišić, 2002:677).

U predmetu *Makaratzis protiv Grčke*¹⁵ ESLJP zahtijeva kod potjere djelotvornu zaštitu od zlouporabe sile, čak i od nesreća koje su se mogle izbjeći. U navedenom slučaju policijska potjera završila je teškim ozljeđivanjem vozača, a ESLJP smatra kako fizičko zlostavljanje od strane državnih službenika koje ne rezultira smrću, može u izvanrednim okolnostima spadati pod opseg jamstava određenih u članku 2. Konvencije. Policijski službenici koji su provodili potjeru, u više navrata uporabili su vatreno oružje prema podnositelju tužbe, "ali ga nisu imali namjeru usmrtniti. Ipak, činjenica da je podnositelj tužbe ostao živ je bila slučajna." On je bio žrtva postupanja kojom je njegov život bio ugrožen, te se može primijeniti članak 2. Konvencije.

ESLJP je naglasio kako "neregulirane i arbitrarne akcije od strane državnih službenika nisu u skladu s poštovanjem ljudskih prava". Posljedica toga je da se u članku 2. traži da "osim što moraju biti zakonski odobrene, trebaju biti i regulirane zakonom, unutar okvira sustava adekvatne i djelotvorne zaštite od arbitarnosti i zlouporabe sile, čak i od nesreća koje se mogu izbjeći".

Posljedica toga je da se ESLJP pozivao na "navode o kršenju te odredbe s najvećom strogošću, uzimajući u obzir ne samo akcije državnih službenika države koja je primijenila silu, već i okolnosti koje su obuhvaćale činjenice poput planiranja i kontrole akcija". Prema tome, odredbe članka 2. Konvencije vrijede i u okolnostima kada nije bilo smrtnog ishoda, a uporaba sile može se upotrijebiti samo kada je *nužno potrebna* i to *pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja; pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe kojoj je zakonito oduzeta sloboda i radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom*. U istoimenom predmetu ESLJP se kritički postavio i prema planiranju i organizaciji akcije gdje je smatrao da je u nekontroliranoj potjeri sudjelovao velik broj policajaca pri čemu nije postojao jasan zapovjedni lanac. ESLJP je također primijetio da se pogoršanje situacije moglo dobrim dijelom pripisati činjenici da se u tom trenutku ni pojedini policajci niti potjera kao kolektivna policijska operacija, nisu mogli osloniti na postojeće domaće pravo ili praksu kojima bi bile jasno utvrđene smjernice i mjerila za uporabu sile.

¹⁵ Predmet *Makaratzis protiv Grčke*, ECHR od 20. 12. 2004., broj: 50385/99.

5. PRIKAZ SITUACIJSKE VJEŽBE – BLOKADA PROMETNICE

Kod odabira mjesta za prisilno zaustavljanje motornog vozila treba obratiti pozornost na mjesto postavljanja uređaja kako vozilo koje želimo zaustaviti ne bi pobjeglo, obišlo prepreku ili se na cesti polukružno okrenulo.

Prilikom potjere treba biti oprezan kod držanja sigurnosne zone između vozila koje se slijedi, kako ne bi došlo do udara u drugo vozilo, a moguće je da i osumnjičeni, kada uoči policijsko vozilo iza sebe, namjerno smanji brzinu kretanja svojeg vozila.¹⁶

Nadalje, potrebno je obratiti pozornost na sigurnost ostalih sudionika u prometu i policijskih službenika koji sudjeluju u akciji. Prilikom blokade koristi se uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila (shema 1) tako da se potpuno blokira promet. U takvoj taktičkoj situaciji predlaže se da je na mjestu blokade nazočno još jedno policijsko vozilo (s upaljenim rotacijskim svjetlima) s jednim ili dva policijska službenika. Kod najtežih kaznenih djela u potjeri, sukladno s prosudbom, koristi se i helikopter.

Kod situacije selektivne kontrole vozila uređaj za prisilno zaustavljanje motornih vozila može biti u pripremi, koji se za nekoliko sekundi, u slučaju nailaska vozila s osumnjičenikom, može uporabiti.

Slika 2: Postavljanje uređaja za prisilno zaustavljanje vozila

Policijski službenik koji zaustavlja vozilo (prvi policajac; shema 1 i 2) na blokadnom punktu, a nakon što vozač zaustavi svoje vozilo, prilazi vozilu sa suvozačeve strane

¹⁶ Kod potjere treba biti oprezan, posebno kod držanja *sigurnosnog razmaka* jer "nije isključena protupravnost u radnji prometnog policajca koji je, u osobnom automobilu s uređajem za mjerenje brzine travimo, slijedio drugo vozilo ne držeći pri tom sigurnosni razmak, zbog čega je, kada je vozilo ispred njega iznenada prikočilo, udario u to vozilo, pri čemu je jedna osoba zadobila tjelesne ozljede. To što se, s obzirom na uvjete na cesti, vozilo koje se nalazilo u prekršaju nije moglo sa sigurnosnog razmaka uspješno snimiti, ne isključuje odgovornost okrivljenika za posljedicu do koje je došlo zbog nepropisnog postupanja u vožnji", ŽS Bj Kž-98/1996.

do zadnjeg dijela vozila, na dovoljnoj sigurnosnoj udaljenosti u stanju pripravnosti, te nastavlja svoj smjer prema vozaču kako bi mogao primijeniti pojedinu policijsku ovlast (od provjere identiteta, pa do možebitnog uhićenja počinitelja kaznenog djela)¹⁷. Drugi policijski službenik koji se nalazi pored prvog policajca, cijelo vrijeme je također u stanju pripravnosti s dugim vatrenim oružjem, a zadaća mu je da nadgleda suvozača i vozača, te druge putnike ukoliko su u vozilu, te da pruži zaštitu i pomogne kod intervencije prvom policajcu ukoliko mu je potrebna. On je u vezi s OKC-om policijske uprave/postaje. Treći policijski službenik koji se nalazi nasuprot prvom i drugom policajcu ima zadaću da nadgleda vozača i suvozača i ostale putnike, da pruži zaštitu i pomogne kod intervencije prvom policajcu ukoliko će biti potrebno. On je u stanju pripravnosti s dugim vatrenim oružjem. Nadalje, on ima zadaću kod blokade, gdje je uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila u pripravnosti, kada vidi da vozač nema namjeru zaustaviti svoje vozilo da uporabi/razvuče uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila po cijeloj širini ceste.

Odmah nakon što vozač zaustavi svoje vozilo (sumnjiva i opasna situacija), drugi ili treći policajac, po unaprijed osmišljenom planu, izdaju naredbe¹⁸ da vozač ugasi motor vozila, da odloži ključeve te stavi ruke na volan, a suvozač i putnici na stakla, te da ostanu u tom položaju i čekaju daljnje naredbe. Prvi policajac utvrđuje identitet vozača i vozila, te izdaje druge potrebne naredbe zavisno od situacije. Najčešće će se raditi o pregledu vozila ili vozača. Nakon postupanja prema vozaču, slijedi slično postupanje i prema ostalim osobama u vozilu (provjera i utvrđivanje identiteta, pregled osoba te eventualno uhićenje).

Slika 3: Zaustavljanje vozila na blokadnom punktu

Slika 4: Pravilno prilaženje vozilu i raspored policijskih službenika u sigurnosnom trokutu, te izdavanje naredbi vozaču (normalna situacija)

Treba istaknuti da je provedba mjere uhićenja izuzetno opasna zadaća prilikom koje je moguće uporabiti sredstva prisile, ako mjere upozorenja i naredbi ne jamče uspjeh, i to prema načelu razmjernosti. Najteže sredstvo koje policijski službenici mogu uporabiti je

¹⁷ Uloge ili funkcije policajaca tijekom intervencije dijele se na zaštitu, vezu i intervenciju, (Blažek, 1996:11).

¹⁸ U ovakvoj situaciji policijski službenik izdaje naredbu građaninu radi sprječavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progona po službenoj dužnosti i prekršaja, hvatanja počinitelja tog kaznenog djela i prekršaja, te pronalaženja i osiguranja tragova koji mogu poslužiti kao dokaz, (čl. 54. st. 1. t. 3. ZoPPO).

vatreno oružje koje će se uporabiti samo onda kada druga sredstva ne mogu ostvariti cilj. U slučaju kada je potrebno provesti mjeru uhićenja "prema osobama koje pokazuju veliki stupanj opasne ličnosti, ovlaštene službene osobe imaju pravo nositi službene pištolje s metkom u cijevima, imajući svijest da vrše radnju uhićenja (opasne i naoružane osobe)" VS RH broj IV Kž-214/02-4).

U situaciji kada je osumnjičenik (vozač) posegnuo za sredstvom pogodnim za napad, prvi policajac koristi fizičku snagu, hvata ga za lijevu ruku, čini polugu na laktu, zatim ključ na laktu i sredstva za vezivanje, a nakon toga pregled osobe i vozila.

Blokadni punktovi uspostavljaju se često nakon počinjenja kaznenih djela razbojništva (čl. 218. KZ-a) radi uhićenja počinitelja kaznenih djela gdje policijski službenici trebaju biti posebno oprezni jer počinitelji takvih kaznenih djela koriste vatreno oružje čak u 37,7% slučajeva (v. opš. Dujmović, 2003:13-23).

U policijskom poslu teško je predvidjeti sve situacije. Svaka nepredvidiva situacija donosi i određenu količinu stresa, a upravo vježbanjem, stečenim znanjima i vještinama stres se smanjuje (Vukosav, Glišić, 2009:90). Zato se svaka situacijska vježba, prilikom obuke policijskih službenika provodi kroz više razina, odnosno kroz povećanje stupnja opasnosti, a takvim načinom vježbanja bit će i najmanje nepredvidivih situacija.

Slika 5: Opasna situacija – policajci su spremni sa dugim vatrenim oružjem prema osumnjičenima za kazneno djelo razbojništva i teškog ubojstva¹⁹

Slika 6: Opasna situacija – izvlačenje vozača iz vozila²⁰

¹⁹ Policijski će službenik, ukoliko prosudi postojanje okolnosti koje upućuju na postojanje zakonskih uvjeta za uporabu vatrenog oružja, pripremiti vatreno oružje za uporabu umetanjem streljiva u cijev. Policijski službenik postavit će se u položaj koji mu pruža optimalnu sigurnost i uporabu vatrenog oružja te će vatreno oružje usmjeriti prema osobi prema kojoj ga namjerava uporabiti.

Policijski službenik iz stavka 2. ovog članka, nakon dane naredbe: »Stoj policija!« i naredbe i upozorenja: »Stoj pucat ću!«, a neposredno prije uporabe vatrenog oružja, ispalit će upozoravajući hitac u zrak ako se time ne bi dovelo u opasnost ljude i imovinu. Policijski službenik neće dati usmene naredbe i upozorenja niti će ispaliti upozoravajući hitac u zrak, ukoliko bi to dovelo u pitanje obranu od izravnog napada ili otklanjanja opasnosti kojom se ugrožava njegov život ili život drugih osoba ili bi se time dovelo u pitanje izvršenje službene zadaće (čl. 143. PoNPPS-a). Kada prestanu razlozi zbog kojih je pripremio vatreno oružje za uporabu, kao i nakon uporabe vatrenog oružja, policijski službenik će pražnjenjem oružja pripremiti za sigurno nošenje. Pražnjenje vatrenog oružja policijski službenik obaviti će na mjestu i na način kojim neće ugrožavati druge osobe, (čl. 144. PoONPPS-a).

²⁰ Posebno se zahvaljujemo polaznicima 5., 6. i 7. generacije Programa za zanimanje policajac u Odjelu za policijsku obuku Policijske akademije MUP-a RH koji su izvodili situacijske vježbe.

6. ZAKLJUČAK

U radu je učinjena poveznica između znanstvene i stručne teorije sa sudskom praksom i praktičnim stvarnim problemima i pitanjima koja se javljaju kod postupanja. Shematski prikazi blokadnog punkta su prijedlozi za možebitna postupanja *de lege ferenda*. Činjenica je da se kriminalističko-taktičke mjere potjera i blokada u pravilu provode iznenada i munjevito. U takvim situacijama jedino visok stupanj uvježbanosti dovodi do pravilne uporabe kriminalističko-taktičkih radnji. Blokada i potjera, s korištenjem uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila, zahtjevne su radnje koje iziskuju visok stupanj sinhroniziranog djelovanja policijskih službenika na blokadnom punktu i drugih policijskih službenika. Izuzetno je važna usmjerivačka djelatnost od nadležnih rukovoditelja i OKC-a policije kod upućivanja policijskih službenika, te radi uspostavljanja koordinirane akcije (s više vozila, blokadni punktovi na području okolnih policijskih uprava i dr.). Takve mjere i radnje najčešće se poduzimaju kod kaznenog djela razbojništva gdje počinitelji u velikom broju slučajeva posjeduju vatreno oružje, stoga policijski službenici moraju biti posebno oprezni kod postupanja u takvim situacijama, te koristiti sve policijske ovlasti kada za to nastupe zakonski uvjeti. Zbog učestalosti takvih postupanja trebalo bi razmotriti da i u slučaju razbojništva (čl. 218. KZ-a) policijski službenici mogu uporabiti vatreno oružje kod zatjecanja i bijega počinitelja (čl. 91. st. 3. i 4. ZoPPO).

Iz statističkih pokazatelja vidljivo je da se uređaji za prisilno zaustavljanje motornih vozila koriste rijetko. Vjerojatno je razlog tome, između ostalog, i zbog složenosti takve radnje, jer i nakon prolaska vozila preko uređaja za prisilno zaustavljanje motornog vozila treba opet krenuti u potjeru. Radi toga bi bilo potrebno, upravo u odredbi koja regulira postupanje u potjeri, *de lege ferenda* učiniti dopunu i daljnje pojašnjenje glede presretanja policijskim vozilom, kao što je to učinjeno kod progona plovila kada se spominje manevar policijskim plovilom radi zaustavljanja plovnog objekta.

Značajna je sudska praksa koja je u presudama utvrdila da kada počinitelj zbog toga što je ubrzao vožnju automobilom u smjeru policijskog službenika koji ga pokušava zaustaviti pristajući da ga usmrti na posebno opasan način čini kazneno djelo pokušaja teškog ubojstva (čl. 91. u svezi s čl. 33. KZ-a), a ne kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom (čl. 263. KZ-a), kao što je bila dosadašnja praksa.

LITERATURA

1. Blažek, Nj. (1996). *Sigurnost u intervenciji policije*. Zagreb: MUP RH.
2. Dujmović, Z. (2003). *Struktura razbojničkog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj i postupanje policije*. *Kriminologija i socijalna integracija*, 11(1), 13.-23.
3. Filipović, H. (2010). *Uhićenje kao mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika i pokretanja kaznenog postupka*, *Policija i sigurnost*, (19)3, 273.-297.
4. Krapac, D. (1995). *Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i hrvatski kazneni postupak*. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2(1), 3.-40.
5. Krapac, D. (2010). *Kazneno procesno pravo. Prva knjiga: Institucije*. Zagreb: Narodne novine.

6. Modly, D., Šuperina, M., Korajlić, N. (2008). *Kriminalistički rječnik*. Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
7. Mršić, Ž., Orehovec, P. (2010). *Prometna kaznena djela*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 17(2), 641.-657.
8. Novoselec, P. (2007). *Posebni dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet.
9. Pavić, R. (2010). *Uporaba vatrenog oružja kao sredstva prisile – prikaz zakonskih ovlasti i statističkih podataka*. Policijska i sigurnost, 19(2), 163.-173.
10. Pavišić, B. (2002). *Komentar zakona o kaznenom postupku s priložima*. Treće izdanje. Rijeka: Pravni fakultet i Mošćenica: Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti.
11. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
11. Pavišić, B., Modly, D., Veić, P. (2006). *Kriminalistika. Knjiga prva*. Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
12. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2010). *Policijske ovlasti i ljudska prava i slobode*. Knjiga 1 i 2. Zagreb: Laserplus.
13. Veić, P. (2000). *Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti*. Zagreb: MUP RH.
14. Veić, P. (2009). *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima. Tekst zakona s pojašnjenjima, poveznicama i stvarnim kazalom*. Zagreb: Narodne novine.
15. Vukosav, J., Glavač-Glišić, R. (2009). *Policijska psihologija i komunikologija*. Zagreb: MUP RH.